

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Datum
2009-05-18
Ert datum

Vår referens
2009-03-0067
Er referens

Yttrande över Kulturutredningens betänkande (SOU 2009:16) och Museikoordinatorns betänkande ”Kraftsamling – museisamverkan ger resultat” (SOU 2009:15)

Sammanfattning av ST synpunkter på utredningarna

- ✓ Det krävs tydligare kulturpolitiska mål
- ✓ ST är kritiska till den föreslagna organisationen för portföljmodellen. Det kan innebära att kulturområdet kan få svårare att hävda sig regionalt och lokalt.
- ✓ Ändra inte i skattelagstiftningen för sponsring
- ✓ De yrkesverksammas villkor behöver förbättras
- ✓ ST avvisar den omfattande organisationsförändringen inom den statliga förvaltningen för kulturområdet. ST framhåller vikten av att behålla och utveckla kulturrådet i dess nuvarande funktion och avstyrker förslagen om sfärerna.
- ✓ ST avvisar de föreslagna förändringarna av författarfonden
- ✓ ST anser att museiområdet bland annat behöver få bättre ekonomiska förutsättningar.
- ✓ Om förändringar genomförs - involvera personal och de fackliga organisationerna

Kulturpolitiska utredningen SOU 2009:16

Kulturpolitiska mål m.m.

Utredningen för en diskussion om måls olika syfte. De kan vara styrande, inspirerande, beskrivande och innefatta politiska prioriteringar . Målen har enligt utredningen ett värde för att markerar kulturens plats i samhället och dess betydelse i olika avseenden vilket kan vara en poäng.

Enligt STs mening är det viktigt med tydligare mål än vad som presenteras i utredningen. När man nu vill minska statens roll – en regionalisering med portföljmodellen där staten ska vara en förhandlingspart – regionen den andra - är det än viktigare med tydliga mål. Tydliga mål är då den grund som styr innehållet i portföljen om det nu är den modell som är att föredra - mer om portföljmodellen nedan.

Dessutom sker stora förändringar i samhället; propåer om att marknadskrafterna ska ha ökad betydelse inom kulturområdet, de yrkesaktivas villkor i olika avseenden, kulturens roll för att understödja exempelvis jämställdhet och mångfald, den nya teknikens inmarsch och EU:s påverkan för att nämna några exempel.

Dessa förändringar ställer också krav på tydliga mål – tydligare än vad som presenteras i utredningen.

Modellen med kulturportföljer

ST ser positivt på ett utökat engagemang på regionalnivå för kulturen. Då skapas nya möjligheter för användandet av kulturella resurser och kreativitet i utvecklingen. Likaså är det positivt att staten för en dialog med regionerna i kulturfrågor utifrån de nationella målen och de kulturpolitiska mål som finns regionalt. Underlag – statliga och regionala – behöver tas fram för att se i vilken grad de kulturpolitiska ambitionerna har uppnåtts.

Trots det är ST kritisk till den organisationsmodell för kulturportföljer som föreslås. Vi bedömer att de villkorade statliga stöd och insatser som idag görs mer direkt till regionala och lokala kulturella verksamheter och aktiviteter, bland annat genom kulturrådets försorg, på ett bättre sätt - jämfört med utredningens förslag - stödjer kulturen. Det statliga stödet ger en legitimitet och "status" åt det regionala och lokala kulturarbetet som annars skulle ha svårt att hävda sig regionalt och lokalt. Kulturen har inte alltid den självklara plats som vård, omsorg och skola i den regionala och lokala planeringen. Inte minst inom dessa områden – vård, omsorg och skola - är det viktigt att påpeka att kulturaktiviteter i större utsträckning kan bidra till utveckling.

Den föreslagna portföljmodellen förutsätter ett mer samlat agerande från statens sida gentemot den regionala nivån och ST ser då den föreslagna omstöpningsen av kulturmyndigheterna i sfärer i stor utsträckning som en konsekvens av, men inte nödvändigtvis en förutsättning för, portföljmodellen. Tanken med det ökade regionala engagemanget är god.

En komplicerande faktor för bedömningen av de föreslagna sfärernas relevans, inte bara i avseende för portföljmodellen, är att den större roll som utredningen säger sig vilja att konsten och kulturarvet ska spela i samhällsutvecklingen - och till vilken det är svårt att härleda någon motsättning – inte utvecklas i termer av tydliga kvalitetskriterier. Detta gäller också eventuella förändringar för verksamheterna inom de till sfärerna associerade institutionerna – det är inte uppenbart att utredningen tagit hänsyn till de nuvarande verksamheterna inom dessa och de kvalitetsmål som dessa håller som ledande. Den förändring som föreslås förefaller därför svår att kvalitetssäkra. Detta riskerar att vara kontraproduktivt för hela kulturområdet.

Det är svårt att se hur det förvirrande förslaget med sfärerna – med allt vad det kan innebära av initiala, men kanske också för lång tid framöver, otydliga beslutsprocesser och mandat inom de nya organisationerna – ska kunna kompensera för den föreslagna förändringen/demonteringen av det nuvarande kulturrådets övergripande funktion.

ST anser det viktigt att regionalstöden även fortsättningsvis kan handläggas inom ramen för en tydligt kvalitetsorienterad organisation med erfarenhet av ansvarsdelegation och verksamhetsuppföljning på grundval av tydliga direktiv.

ST framhåller därmed vikten av att behålla och utveckla kulturrådet i dess nuvarande funktion och avstyrker förslagen om sfärerna.

Samhälleligt ansvar och stöd med enskilda medel (sponsring).

Utredningen har haft i uppdrag att se hur *andel* enskild finansiering kan öka av den totala finansieringen till kulturområdet.

ST vill särskilt understryka det offentliga ansvar för finansiering av kultursektorns olika områden. Samhället – stat, region, landsting och kommun – ska ha ett ansvar för att den övergripande verksamheten inom kulturområdet som politiskt har beslutats också ska finansieras offentligt. Vår bedömning är att kulturen behöver få en starkt finansiering för att ge bättre förutsättningar för de olika verksamheterna - men inte minst för att förbättra villkoren för de yrkesverksamma inom området. Oavsett om man är frilans eller anställd.

Att det därutöver förekommer sponsring är något som kan falla sig naturligt – även om det kan finnas risker med detta ur ett ”konstnärligt/kulturutövandet” perspektiv i den mening att utövandet kan påverkas av dem som bidrar med sponsring.

ST noterar att utredningen - trots direktiven – föreslår förändringar i skattelagstiftningen för att underlätta sponsring. Den reservant som opponerar sig mot detta konstaterar bland annat; ”Slutligen vill jag erinra om att vi i Sverige inte längre har varken arvskatt, gåvoskatt eller förmögenhetsskatt. Detta bör påverka enskilda personers agerande i vissa situationer” Det vill säga att möjligheterna för enskild finansiering bör ha ökat. ST avvisar utredningens förslag om ändringar i skattelagstiftningen.

Dessutom finns uppenbara risker om sponsring står för en större andel av finansieringen inom kulturområdet. Som exempel - den finansskris vi nu ser innebär med stor sannolikhet att olika sponsorer radikalt dra ner på eller helt tar bort sina sponsorinsatser eller överväger att göra det. Om en större del av kulturområdet är finansierat av sponsring kan de få negativa konsekvenser.

De yrkesverksammans villkor

Utredningen ägnar förhållandevis lite utrymme åt de yrkesverksammans villkor. ST ser det som en stor brist. De som arbetar inom kulturområdet och som också blir bärare i stor utsträckning av de kulturpolitiska målen måste uppmärksammas i betydligt större grad i en utredning om kulturpolitiken. I utredningens förnyelseprogram är det knappast att frågan om de yrkesverksammans villkor berörs.

Inledningsvis konstaterar utredningen att kulturområdet är politiskt och ekonomiskt dåligt prioriterat. Detta spiller naturligtvis över på de yrkesverksamma inom området. ST menar att här krävs en ordentlig genomgång av hur de yrkesverksammans villkor kan förbättras i olika avseenden. I stor utsträckning argumenteras det för ett ökat entreprenörskap i form av egen företagsamhet vilket i dag i stora delar redan är fallet – åtminstone inom delar av kulturområdet. Ökat entreprenörskap kan även innebära, för vissa grupper, att enskilda arbetsgivare/uppdragsgivare smiter ifrån sitt ansvar för arbets- och utvecklingsmöjligheter för de yrkesverksamma.

Statens förvaltningsorganisation och institutionsstrukturen

Utredningen föreslår en stor omstöpning av organisation och struktur av förvaltningen inom kulturområdet. En av orsakerna till förslagen om förändring av organisation är den så kallade portföljmodellen som – enligt utredningen – kräver en förändring av förvaltningen för att kunna fungera.

ST är kritiskt till portföljmodellen inom ramen för den föreslagna omorganisationen bland annat eftersom vi befarar att denna för med sig kostnader för ökad lokal administration. Vi ser därför inte behovet av denna jättelika omstöpning. Därmed inte sagt att allt ska förbli vid det gamla utan visst kan det finnas behov av förändringar. Men vi tror inte på att de tre föreslagna myndigheterna kommer bidra till en regional och lokal utveckling inom kulturområdet. Att gå från 24 myndigheter till tre kommer att innebära stora påfrestningar – inte minst kommer det att påverka verksamheten negativt under lång tid samtidigt som det innebär stora ekonomiska påfrestningar. ST menar att en allt för centraliserad myndighetsstruktur inte kommer att gagna utvecklingen inom kulturområdet.

ST vill på ett område – arkivväsendet – visa på att de föreslagna förändringarna inte innebär de förbättringar som utredningen förespråkar. I Kulturutredningens betänkande till ny organisation för arkivmyndigheterna finns ett förslag om samordning mellan landsarkiven och Riksarkivet till en myndighet och att den nya organisationen skall kunna verka från den 1 januari 2010.

Det är viktigt att påpeka att ett samgående av landsarkiven och Riksarkivet till en myndighet inte innebär några ekonomiska besparingar. Verksamheten inom Statens arkiv kommer att fortsätta växa och behovet av resursförstärkningar kommer att vara stort även i en ny organisation.

En samordning motiveras bl.a. med förändringar inom den statliga myndighetsstrukturen och trenden att myndigheter blir allt större och alltmer centraliserade. Men det är samtidigt viktigt att förstå att verksamheten kommer att fortsätta att växa inom Statens Arkiv och inte minst på landsarkiven. Huvuddelen av alla förfrågningar (166 000 st år 2008) till Statens Arkiv kommer till Landsarkiven liksom huvuddelen av de närmare 80 000 besökarna. Leveranserna till Statens arkivs olika depåer kommer också vara fortsatt mycket omfattande inom överskådlig framtid.

ST delar utredningens ståndpunkter att en samordning är bra inom områden som rör information, normering, tillsyn, IT och våra kontakter med myndigheter och medborgarna samtidigt som det finns verksamhetsfält där den regionala särarten och profileringen måste vårdas och utvecklas t.ex. den utåtriktade verksamheten som visningar, utställningar och samarbetet med andra ABM-institutioner. (ABM står för samhällets ”minnesinstitutioner” – arkiv, bibliotek och museer). Kulturutredningen föreslår att det inrättas ett Nationellt råd för arkivfrågor. Förslaget tycker ST ska beaktas.

Författarfonden

Ett annat exempel ST vill lyfta fram är Sveriges författarfond. Vi konstaterar att Kulturutredningens förslag om författarfondens framtida organisation är mycket knapphändigt utredd.

ST avvisar de föreslagna förändringarna av författarfonden.

Författarfonden har i sin nuvarande organisation, där samtliga anställda är väl insatta i fondens olika uppgifter, en omistlig erfarenhet av detta viktiga kulturområde. Därmed garanterar de en snabb och korrekt service vid utbetalning av biblioteksersättning, stipendier och bidrag till författare och översättare.

Museikoordinatorns utredning, SOU 2009:15

ST bedömer att utredningens förslag i särskilda delar kan innebära en förstärkning för museernas verksamhet.

Några kommentarer och synpunkter på utredningen:

Utredningen har pekat på museernas ekonomiskt ansträngda situation men nämner inte i tillräcklig mån hur detta genom åren också påverkat möjligheterna och incitamenten för utvecklingen inom sektorn.

Det finns en risk att det i stora delar oegentliga intryck kulturutredningen gör om att kulturområdet skulle befinna sig i stagnation också smittas av sig i bakgrunden till museikoordinatorns betänkande. ST har tidigare framhållit behovet av mer medel till bl.a. museiområdet och kan konstatera att det är till trots mot den marginella uppräknings som skett av statens kulturbudget under de senaste decennierna som verksamheterna ändå har lyckats utföra ett professionellt och seriöst arbete i skuggan av sektorns och samhällets samlade kostnadsökningar. Detta har självklart också inneburit en begränsning i hur museerna också kunnat utveckla sitt arbete.

Lån depositioner och gallring.

När det gäller de frågor av tydligt gemensam karaktär såsom samsökning mellan olika databaser, utarbetandet av olika policy - för exempelvis lån och depositioner - eller frågan om gallring, anser ST att det finns tydliga samordningsvinster. Det bör dock påpekas att det inom museiområdet finns olika samarbetsorgan som skulle kunna handlägga och samordna dessa frågor. Det är inte i alla avseende självklart att okritiskt omprioritera medel från museisektorn till en museikoordinatorfunktion utan att ta hänsyn till befintliga strukturer och deras kompetens.

Publik och pedagogik

I denna del ger utredaren själv uttryck för begränsade relevanta erfarenheter för sina bedömningar. I utredningen framgår inte det engagerade och framgångsrika pedagogiska arbetet och det intensiva erfarenhetsutbyte och nätverkande som förekommer inom svenska museer på detta område. Utvecklingspotentialen för detta område är enorm och är inte betjänt av att okritiskt inordnas under något på oklara grunder konstruerat tak med omotiverade kostnader för ytterligare administration. Stora framsteg har tidigare varit möjliga med hjälp av strategiska anslag. *ST vill åter betona den långvariga bristen på utvecklingsmedel inom museisektorn som återhållande faktor. Ett utökat utvecklingsarbete måste ske i nära samråd med den befintliga professionella personalen på området.*

Museernas administration

Utredaren belägger sitt resonemang för de föreslagna besparingarna huvudsakligen i konstruktionen av de abstrakta sifferunderlag som anses bestyrka nedskärningar i museernas redan hårt slimmade administrationer. Det måste understrykas att ST inte finner den generella besparing, avseende tjänster inom museernas administration, som utredaren förespeglar, i tillräcklig mån kopplad till relevanta lokala bedömningar av behoven för varje av i utredningen berörd institution. Den mångfald av olika uppgifter som utredaren, i vissa av fallen, finner kan skötas av en och samma tjänst inom en museiadministration, föranleder utredaren att på oklara grunder betona brist på professionalitet avseende de olika deluppgifterna snarare än behovet av stöd för

strategisk utbildning. ST menar att det finns relevanta skäl till att ytterligare utreda varför museerna, inom sina olika egenarter, har den administrativa struktur de har. ST har funnit att i flera av fallen utgör de lokala administrationerna under av rationellt och kompetent stöd, formade genom decennier av nedskärningar, i förhållande till institutionernas verksamheter. Det vore olyckligt att utan en mer ingående studie okritiskt beröva museerna delar av sina lokala administrationer. ST föreslår medel för strategisk vidareutbildning av personal med för de lokala verksamheterna väsentliga administrativa funktioner. En samordning av dessa utbildningsinsatser i samband med framtagande av strukturella IT-stöd kan vara att föredra.

ST delar inte utredarens åsikter om museernas administration.

Museernas hyror

En stor faktor som påverkar den ekonomiska situationen negativt är bland annat centralmuseernas hyreskostnader då dessa utgör en allt större del av kostnaderna och hämmar utvecklingen av museernas egentliga arbete – mycket dyrbar tid måste läggas på komplicerade hyresförhandlingar och omprioriteringar i verksamheten. Dessutom är det så att museerna mycket sällan kan byta lokal – en stor del av museernas verksamhet är av historiska och av andra skäl knutna till de byggnader där de finns.

Utredaren anser att ”regeringen aktivt ska följa utveckling av museernas hyror eftersom museernas begränsade rådighet över valet av lokaler liksom de konsekvenser som höjda hyror kan få för verksamheten ställer särskilda krav på åtgärder”. ST anser att museerna måste få kompensation för ökade hyror. Det är inte rimligt – inte minst ur ett medborgarperspektiv – att museernas ska dra ned på sin verksamhet på grund av lokalhyror som de i princip inte kan råda över.

ST stödjer utredarens förslag.

Ansvarsmuseer som stödstruktur

Utredningen föreslår att funktionen som ansvarsmuseum avskaffas. Funktionen infördes för att lösa bristen på sakkunnigt stöd till området och som en samordningsfunktion. Frågan har utretts tidigare och då konstaterades att uppdraget som ansvarsmuseum var otydligt formulerat. *Enligt STs mening bör man överväga att de funktioner som utvecklats inom ramen för ansvarsmuseirollen blir kvar med förtydligt uppdrag.*

Det finns i dag flera utvecklade och väl fungerande samverkansformer där verksamheten helt eller delvis finansieras inom ramen för det verksamhetsstöd som utgår till ansvarsmuseerna. En av dessa är Samdok - de kulturhistoriska museernas viktiga samarbetsorgan för samtidsstudier och samtidsinsamling med ca.80 medlemsinstitutioner runt om i landet.

En okritisk omfördelning av dessa medel till museikoordinatorfunktionen riskerar att inte ta hänsyn till den viktiga utkomsten av detta, av sektorn själv, utarbetade och mycket väl fungerande samarbete. Ingående investeringar som avsatta personella resurser och kompetenser, arkiv och magasinplats, publikationer, databaser, lokaler och lokala prioriterade medel måste tas i beaktande för att inte verksamheterna ska ta skada av oönskade omprioriteringar.

ABM-samverkan

Det föreligger relevanta sakskalet för att mer kritiskt granska förslagen om uppdelning av dessa verksamheter med hänsyn till museisektorns förutsättningar. Flera av museerna har omfattande samlingar inom samtliga områden inom sina verksamheter. Utredningen nämner inget förhållningssätt till det aktiva samarbete som pågår inom ramen för det 2004 inrättade ABM-centrum.

Riksförbundet Sveriges museum

ST vill poängtera det för sektorn gemensamma samarbetsorganet Riksförbundet för Sveriges museer. Potentialen för förbundet med sina 150 medlemmar är stor när det gäller samordning och utveckling inom museiområdet.

Kunskap inom befintliga förvaltningsmyndigheter.

Enligt STs mening förmedlar inte utredaren genuint verksamhetsadekvata kunskaper när det gäller förutsättningarna för den tekniska utvecklingen inom museernas kärnverksamhet. De förslag om att disponera om personella resurser från några av de institutioner som föreslås ingå i sfären för samtid historia och livsmiljö, underförstått att låta dessa ta ett övergripande ansvar för delar av utvecklingen av det tekniska och praktiska museiarbetet, speglar en övertro på verksamheternas faktiska likheter och speciella kompetenser. Risken är att förslagen på ett olyckligt sätt endast innebär omfördelning av utvecklingsresurser mellan områdena till förfång för pågående och genuint verksamhetsnära utveckling av för museernas kärnverksamhet viktiga tekniska metoder och tillämpningar/standarder.

När det gäller exempelvis det för museerna känsliga belysningsområdet så pågår det seriösa diskussioner om forskning på universitetsnivå med seriösa parter och innovatörer för att understödja nya tillämpningar på grundval av rön utifrån konservatoriska aspekter på föremålen och perception avseende publik och pedagogik i utställningarna. Dessa frågor är sällan uppmärksammade och insatta i sitt självklara sammanhang i diskussionen om museernas förutsättningar för utveckling.
ST föreslår ett strategiskt anslag för att uppmärksamma dessa frågor och ge dem den prioritet de behöver för att befrämja sammanhanget med viktiga rön och nya innovativa tillämpningar.

Det finns i övrigt inga motsättningar för att befrukta ett tekniskt samarbete i nätverksform mellan institutionerna. Den galopperande utvecklingen inom olika teknikområden är snarast betjänt av en stärkt överblick och utvärdering.

De förslag som utredaren lägger under avsnittet *kunskap inom befintliga förvaltningsmyndigheter* tenderar att förminska behovet av de olika kompetensernas specialisering. Det framgår inte att utredaren har förstått komplexiteten i de olika teknikområdenas utveckling och det påföljande behovet av koncentrerad specialisering.

Samma omdöme gäller i stor skala för utredarens förslag angående institutionernas verksamheter, exempelvis Riksutställningar. Riksutställningars seriösa och speciella verksamhet med uppsökande utställningar är en unik arena för viktig kulturförmedling i hela landet. Detta är faktiskt väsensskilt från de lokalbundna museernas verksamhet i betydligt fler avseenden än den endimensionella beskrivning av de olika utställningssammanhangens förutsättningar som utredaren förmår.

I utredningarna föreslås att förhållandet mellan permanenta och tillfälliga utställningar ska utvecklas/utredas. ST tolkar detta som ett ärligt uttryck för utredarnas bristfälliga kunskapsinhämtande på området.

ST anser att utredaren i och med detta ändå tydliggjort att behoven och förutsättningarna för de tekniska verksamheterna inom kulturarvet ytterligare bör belysas.

ST vill också särskilt påpeka att de ovan nämnda bristerna i än större utsträckning gäller för de regionala museerna. En kreativare infallsvinkel än den utredningen presenterar angående de regionala museernas behov av verksamhetsstöd efterlyses.

Övrigt

ST vill understryka vikten av att berörd personal och de fackliga organisationerna får möjlighet att ta del i förändringen av organisationerna - om det nu fattas beslut om en organisatorisk förändring. Tydlig och relevant information i tid – och att personal och fackliga organisationer har reella möjligheter att påverka genomförandet av förändringen.

ST vill att de som får ansvaret för att genomföra eventuella förändringen får tydliga direktiv så att de personalpolitiska frågorna hanteras på ett professionellt sätt. I de arbetsgivarpolitiska riktlinjer som finns för statliga verksamhet framgår att staten ska var en attraktiv och föredömlig arbetsgivare. ST förutsätter att en analys av personal- och arbetsmiljökonsekvenserna genomförs och att tillräckliga resurser finns för att förändringen ska kunna genomföras på ett personalpolitiskt bra sätt.

ST konstaterar att utredningen har haft i uppdrag att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av dess förslag – så har inte skett vilket är en stor brist när utredningens förslag ska bedömas. Hur de ekonomiska konsekvenserna slår kan ha avgörande betydelse för de yrkesverksamma inom området liksom för verksamheten överhuvudtaget.

Fackförbundet ST

Annette Carnhede
Förbundsordförande

Torbjörn Carlsson
Utredare